

Dzieje wsi Kościelisko

Autor: Alina Kępińska

{smoothgallery album=389}Bardzo atrakcyjne turystycznie Kościelisko, leżące nieopodal wejścia do Doliny Kościeliskiej, składa się z 21 osiedli, dawnych osad pasterskich, tzw. polan, od których pochodzi dawna oficjalna, dziś potoczna nazwa miejscowości: Polany. Nazwa Polany występowała przed rokiem 1843, podczas gdy w dokumentach późniejszych (np. z lat 1843-1846 czy z roku 1883) oficjalna nazwa już odmienna od pierwotnej, i to w dwóch postaciach wariantywnych – bądź jako Kościeliska, bądź Kościelisko; ta ostatnia jako wyłączna – w roku 1964. Nazwa pochodzi od wyrazu kościół, z przyrostkiem –isko, też w l. mnogiej, sam zaś wyraz kościelisko oznacza –miejsce, gdzie był kościół–i. Maria Malec pisze, że nowa nazwa Kościeliska lub Kościelisko to tzw. nazwa ponowiona, czyli utworzona od innej nazwy geograficznej, tu: nazwy Doliny Kościeliskiej. –Zachodzi tu nietypowy przypadek, że nazwa miejscowa pochodzi od nazwy doliny, podczas gdy częściej bywa odwrotnie, np. nazwa Dolina Chochołowska pochodzi od nazwy miejscowej Chochołów–ii.Osady pasterskie były tu już w XVII wieku, co poświadczają dokumenty od 1623 r. Ówczynie istniały tu huty żelaza, które łączyła z Zakopanem tzw. Droga Żelazna, obecnie znana jako Droga pod Reglami. W dokumentach osiemnastowiecznych Kościelisko nazywano państwem (Herrschaft Kościelisko), a nazwa ta odnosiła się do części dóbr zakopiańskich, obejmując Stare Kościeliska w Dolinie Kościeliskiej i większość lasów w obrębie późniejszej wsi. W okresie międzywojennym funkcjonowała nazwa w formie liczby mnogiej: Kościeliska. Taka pluralna postać pojawia się także w ówczesnej poezji ludowej, np. w wierszu Stanisława Nędzy-Kubińca z 1936 roku –W Kościeliskach–:–Choć tu,

w Kościeliskach, kamieniste pole,
nie pódem na Bugaj ani na Podole,
nad syrokom Wisłę ni nad Dunaj siwy,

bo jo w Kościeliskach jak ptosek szczęśliwy...–Początki masowej turystyki w Kościelisku przypadają na rok 1902: wtedy na wschodnim zboczu Gubałówki otwarto najnowocześniejsze w Tatrach sanatorium dla pacjentów cierpiących na gruźlicę (w 1928 roku przekształcone w sanatorium wojskowe), prowadzone przez Kazimierza i Bronisławę Dłuskich, zorganizowane przez spółkę akcyjną, w radzie nadzorczej której zasiadali m.in. Maria Curie-Skłodowska (siostra Bronisławy Dłuskiej), Ignacy Paderewski i Henryk Sienkiewicz. Obok sanatorium (obecnie gmach Wojskowego Zespołu Wypoczynkowego) stoi zaprojektowany przez Stanisława Witkiewicza dom Dłuskich, nazywany bądź Willą Modrzewiową (nazwa pochodzi od budulca), bądź Dworkiem Prezydenckim (korzystali z niego polscy prezydenci – przedwojenni i powojenni). Zasługi doktora Kazimierza Dłuskiego i jego żony Bronisławy doceniono w roku 1939, nadając ich imię nowopowstałemu Domowi Ludowemu w Kościelisku. Jego pracownicy sprawują pieczę nad relikami kilkuwiekowej historii, zabytkami gospodarki polaniarskiej, dawnym rzemiosłem czy autentyczną sztuką ludową. Artystyczna twórczość ludowa znana jest tu od dawna, stąd wywodzą się m.in. pisarze ludowi Andrzej Tylka-Suleja i Stanisław Nędza-Kubiniec, zbójnik i gawędziarz Tomek Gadeja czy wreszcie Jan Krzeptowski-Sabała, przyjaciel doktora Tytusa Chałubińskiego, słynny gawędziarz, muzykant i kłusownik (gwarowe polowac), którego XVIII-wieczna chałupa na Krzeptówkach jest najcenniejszym zabytkiem budownictwa góralskiego. Twórczość Sabały jest znana m.in. dzięki wydanej w 1897 roku książce –Sabała. Portret, życiorys, bajki, powiastki, piosnki, melodie–; Andrzeja Stopki-Nazimka, pochodzącego również z Kościeliska nauczyciela, badacza folkloru, współtwórcy ruchu regionalnego. Opracowano na podstawie:www.koscieliska.comwww.koscielisko.plwww.wikipedia.pli Tak na ten temat: Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany, pod red. Kazimierza Rymuta, t. 5. Ko – Ky, Kraków 2003, s. 193.ii Maria Malec, Słownik etymologiczny nazw geograficznych Polski, Warszawa 2003, s. 129.Fotografie: Aleksy Beśka, Marta Chrząstek, Alina Kępińska